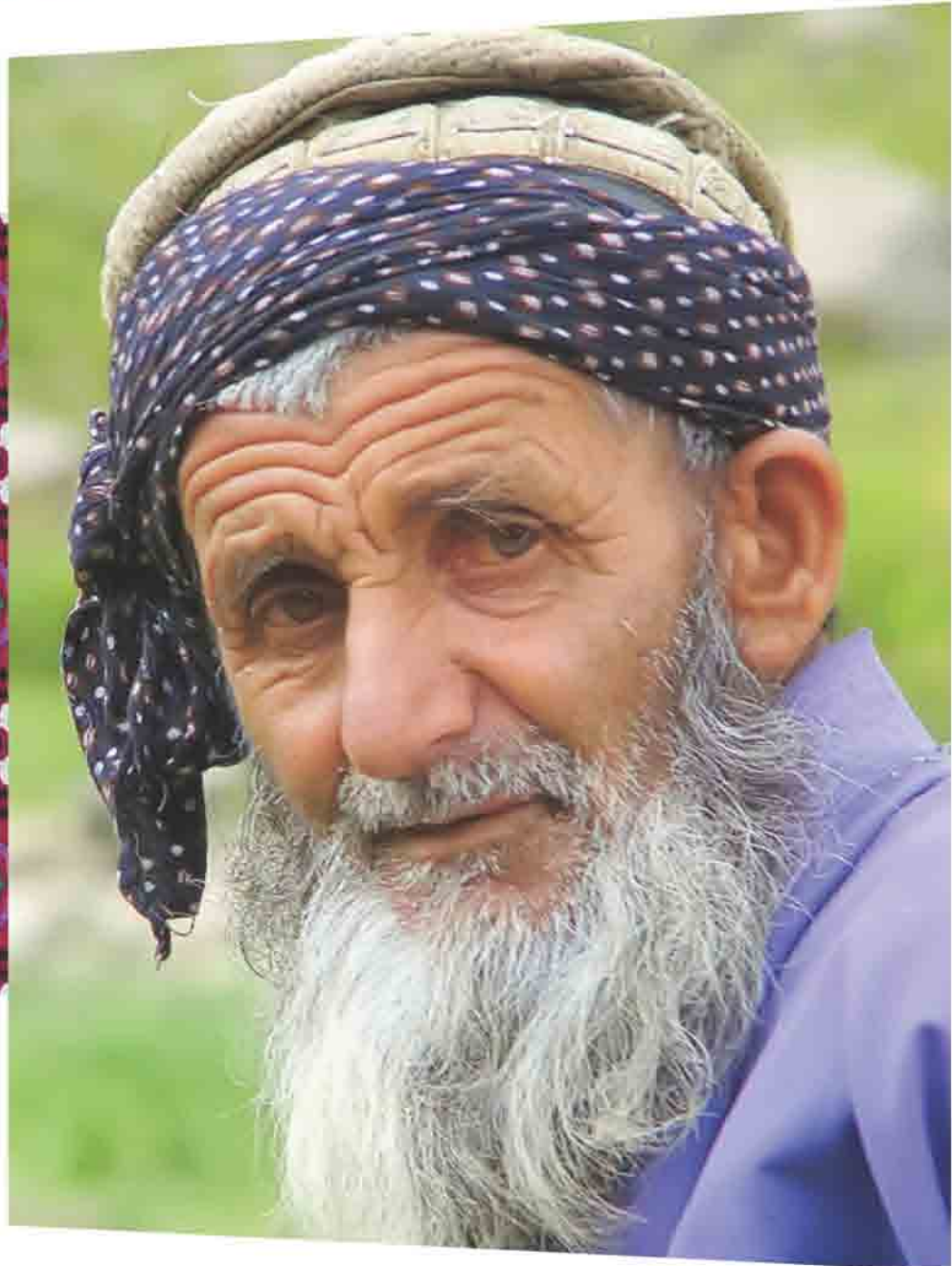

ГУЗОРИШ оиди
ОМЌЗИШИ МУНОСИБАТ НИСБАТИ
ПИРОНСОЛОН дар ТОҶИКИСТОН

Муаллиф Насима Назриева

Созмони Байналхалқии Дастгирии Пиронсолон (HelpAge International)

Кӯч. Исмоили Сомонӣ 20, Хонаи 10

Душанбе 734025

Тоҷикистон

Тел: + 992 (44) 600 70 17

Тадқиқоти мазкур бо дастгирии молиявии дафтари UNFPA дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба нашр расид. Фикру ақидаҳое, ки дар маводи мазкур оварда шудаанд, ифодагари назари UNFPA дар Тоҷикистон намебошад.

Мундарица

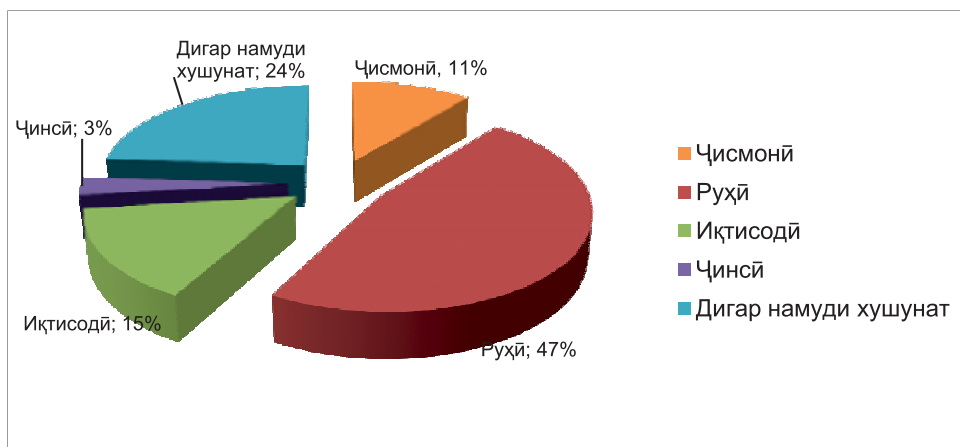
1. Тамоюли хушунати чинсӣ дар Тоҷикистон	4
1.2. Хизматрасониҳои дастрас оиди хушунат дар Тоҷикистон	7
2. Меъёри муносибати зӯроварӣ нисбати пиронсолон дар Тоҷикистон	9
2.1. Хушунат нисбати пиронсолон чист?	9
2.2. Намудҳои хушунати нисбати пиронсолон	9
2.3. Чаро хушунат нисбати пиронсолон рӯй медиҳад	11
3. Меъёри хушунат нисбати пиронсолон дар маҳалҳои интихобшуда. Натиҷаҳои пурсиши ҳамаҷониба	14
3.1. Вилояти Суғд	15
3.2. Ноҳияҳои тобеи марказ	16
3.3. Вилояти Хатлон	17
4. Хулоса ва пешниҳодот	18
5. Методология	20
5.1. Демографияи пурсиш	21
6. Рӯйхати адабиёт ва сарчашмаҳо	22

1. Тамоюли хушунати ҷинсӣ дар Тоҷикистон

Хушунати ҷинсӣ дар ҷомеаи Тоҷикистон дар давоми ҷанги шаҳрванди солҳои 1990 ва баъд аз он падидаи маъмул гаштааст. Муаммоҳо махсусан дар давраи гузариш ба масоили мубрам табдил ёфтанд. Бекорӣ, камбизоатӣ, нобаробарии иҷтимоӣ боиси баланд шудани сатҳи хушунати рӯҳӣ, ҷинсӣ ва ҷисмонӣ нисбати занон дар Тоҷикистон гаштааст.

Тибқи гузориши Созмони Авфи Байналхалқӣ (САБ) (2011) дар Тоҷикистон аз сеяки занон сар карда то нисфи онҳо аз тарафи шавҳар ва ё дигар аъзоёни оилашон зӯровариҳои ҷисмонӣ, ҷинсӣ ва рӯҳиро аз сар мегузаронанд. Одатан занҳо зарари хушунати рӯҳиро аз сар мегузаронанд, ки он нисфи парвандаҳои ба маркази бӯҳронӣ муроҷиаткardаро ташкил медиҳад.

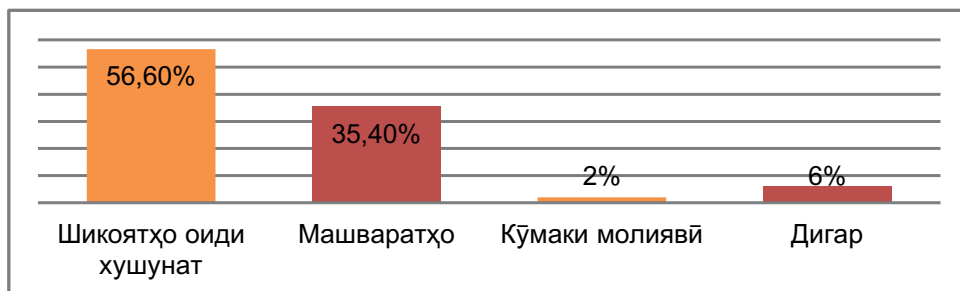
Ҷадвали 1: Намудҳои хушунат

Сарчашмаи маълумот: Гузориши Бозрикова (2011)

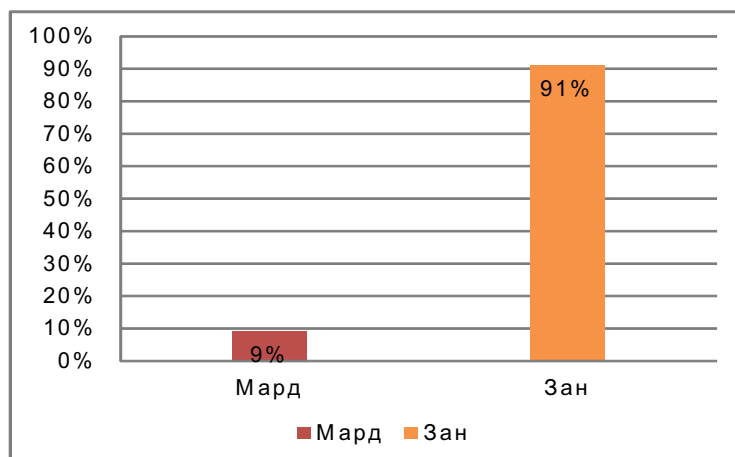
Тибқи маълумоти Маркази Бӯҳронӣ одамон ба марказҳо асосан бо масъалаҳои хушунат муроҷиат менамоянд, ки 56.6%-и ҳамаи парвандаҳоро ташкил медиҳанд. Бо масоили кӯмаки моддӣ ва ё дигар намуди кӯмакҳо одамон хеле кам муроҷиат мекунанд.

Ҷадвали 2: Муроҷиат ба маркази бӯҳронӣ

Бо вуҷуди он, ки дар парвандаҳо ҳолатҳои дучори хушунати дохилиоилавӣ гаштани мардон ҳам ҳаст, лекин қурбони асосии хушунатҳои гуногун занон мебошанд.

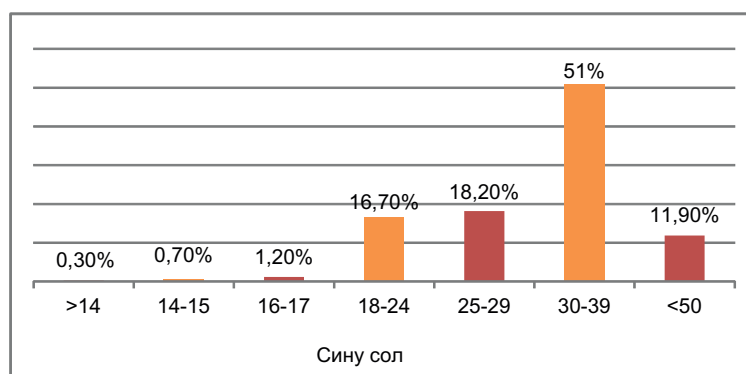
Ҷадвали 3: Тақсимои хушунат нисбат ба ҷинс

Сарчашмаи маълумот: Гузориши Бозрикова (2011)

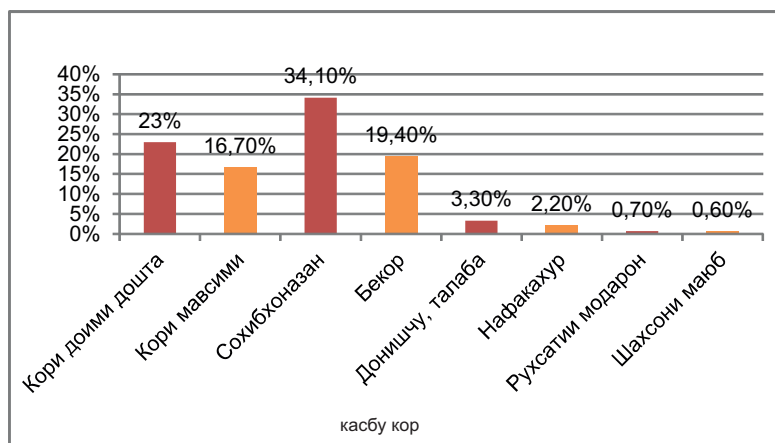
Маркази маълумоти Марказҳои Бӯхронӣ дар тамоми Тоҷикистон нишон медиҳанд, ки намоёндогони ҳамаи гурӯҳҳои синнусолии одамон, ҳамаи касбҳо ва намоёндогони дорои маълумотҳои гуногун дучори зӯроварӣ мешаванд.

Ҷадвали 4: Маълумот оиди сини сол

Ҷадвал нишон медиҳад, ки занҳои синнашон аз 30-49 бисёр вақт бо парвандаи хушунат муроҷиат мекунанд, лекин инчунин ин нишон медиҳад, ки занҳои аз 50-сола боло низ хушунатро аз сар мегузаронанд.

Ҷадвали 5: Касбу кори муроҷиаткардагон

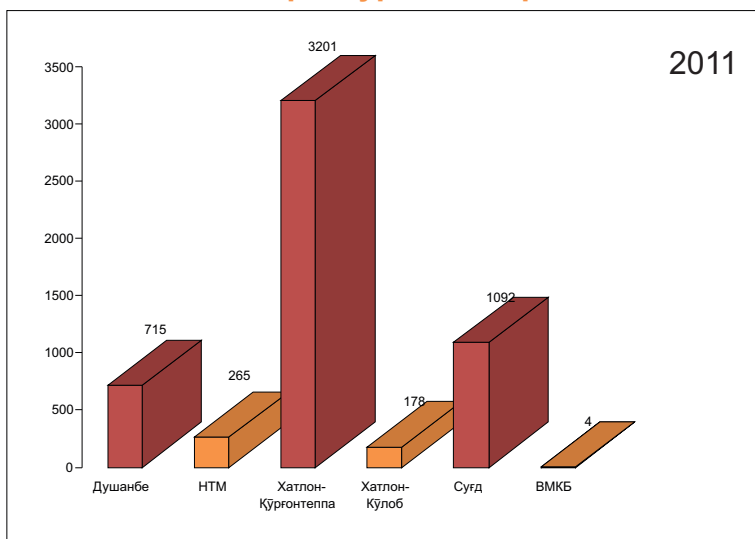

Сарчашмаи маълумот: Гузориши Бозрикова (2011)

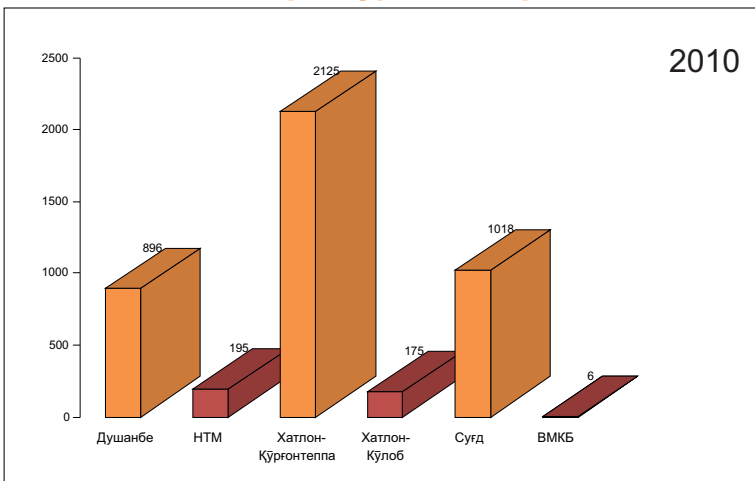
Созмони Байналхалқии Тандурустӣ (СБТ) соли 1999 дар асосӣ омӯзиши худ гузориш додаст, ки дар байни вилоятҳо нобаробарии муносибати бераҳмона мушоҳида мешавад. Тадқиқот нишон додааст, ки дар Хатлон нисбат ва дигар вилоятҳо занҳо муносибати зӯроварии ҷисмонӣ, ҷинсӣ ва рӯҳиро зиёдтар дучор мешаванд. Гузориши Оҷонсии Байналмилалии Ҳамкории Ҷопон (ОБХҶ) (2008) низ маълумоти СБТ-ро тасдиқ мекунад. Ин нукта бо далели маҳз дар ин минтақа оғоз ёфтани ҷанги шаҳрвандӣ қувват дода шуд.

Соли 2011 миқдори онҳое, ки ба маркази бӯҳронӣ дар шаҳри Қурғон-теппа дастрасӣ пайдо карданд, дар муқоиса бо тамоми марказҳои дар Тоҷикистон буда тақрибан ба 60% расид. Ин миқдор аз соли 2010 инҷониб 45% зиёд шуда буд.

Ҷадвали 6: Миқдори муроҷиаткардагон

Ҷадвали 7: Миқдори муроҷиаткардагон

Сарчашмаи маълумот: Гузориши Бозрикова (2010/2011)

Сабаби асосии хушунатро пинҳон кардан ин ҳузури меъёрҳои маданияте мебошанд, ки монеи оиди дучори зӯроварӣ шудани худ маълумот додани занон мешаванд. Тибқи маълумоти Маркази Бӯҳронии «Боварӣ», ки воқеъ дар Кумитаи «Қор бо занон ва оила»-и шаҳри Душанбе мебошад, «занҳо хушунати дохилиоилавии оилаи худро ошкор намеkunанд. Агар онҳо зидди шавҳари худ маълумоте диҳанд, шавҳарашон ҷавобашонро медиҳад. Ин занҳо аз ҷиҳати иқтисодӣ тобеи шавҳари худ мебошанд ва онҳо худ қор надоранд. Масъалаи хушунати дохилиоилавӣ ҳеҷ гоҳ ба марказҳои ҳуқуқии мо бардошта нашуда буд, лекин ҳангоми оиди талоқ маслиҳат додан ин муаммо мавриди баҳс қарор мегирад. Масъалаи мазкур ҳеҷ гоҳ озодона баррасӣ карда намешавад. Ин аз сабаби нақши нобаробарии намоёндагони ҷинсҳои муҳолиф ва бартарии мардҳо мебошад.»

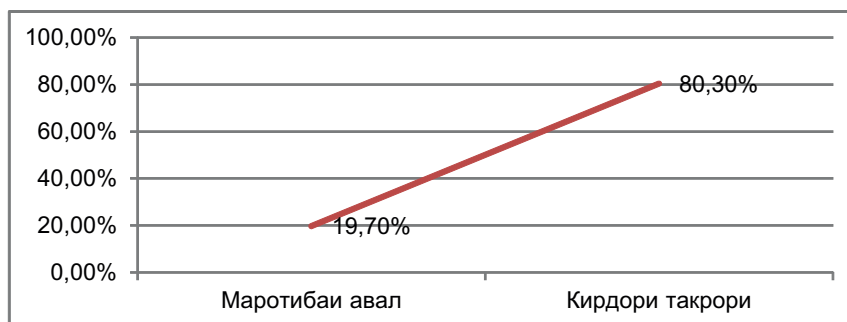
Тибқи гузориши Адолати Ғайрирасмӣ(2012) қисми зиёди занҳо аз тарси чораҳои ҷавобии шавҳарон ва ё ҷавоби номувофиқи полис ва мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, ки дар натиҷа ҷинояткорон беҷазо мемонанд, хушунати нисбати онҳо раво дида шударо ошкор намекунанд.

Пӯшида нигоҳ доштани хушунати дохилиоилавӣ хеле паҳн шудааст. Натиҷаҳои пурсиши Созмони Авфи Байналхалқӣ (2010) нишон доданд, ки танҳо 4.1%-и онҳое, ки аз хушунати дохилиоилавӣ наҷот ёфтаанд, ба полис хабар додаанду халос. Қурбониёни хушунатро полис баръакс айбдор мекунад ва онҳо барои бар зидди хушунаткорони худ ба полис шикоят кардан метарсанд ва ноумед мешаванд. Тибқи маълумоти Ташкилотҳои Ҷамъиятӣ (ТҶ) ва наҷотёфтагон, корманди полис занро масхара ва барои «рафтори ношоям»-аш гунаҳкор кардааст. Ҳамчунин аз тарафи Кормандони Маркази Бӯҳронӣ қайд карда шуд, ки кормандони полис низ мисли дигар аъзоёни ҷомеа ақида доранд, муаммоҳои оилавӣ бояд дар хона монанд ва одатан чунин шикоятҳоро ҷиддӣ қабул намекунанд.

Хушунати дохилиоилавӣ аз тарафи муассисаҳо ва мақомотҳо ба таври васеъ «масъалаи дохилиоилавӣ» гӯён сарфи назар карда мешавад, то ки пайдории нақши анъанавии намояндагони ҷинсҳои муҳолифро дар ҷомеа таъмин кунанд. Ақидаи хеле маъмул ин аст, ки он бояд аз тарафи ҳуди ҳамсарон ва ё наздикони онҳо дар дохили оила ҳал карда шавад. Наҷотёфтагони хушунати дохилиоилавӣ онро ошкор накарда таҳти фишори доимӣ зиндагӣ мекунанд. Чунки онҳо аз талоқ метарсанд, ки шармандагӣ, ки дар натиҷаи он ба сари онҳо бор карда мешавад аз шармандагии хушунат ҳам бадтар аст. Натиҷаҳои пурсиши вилояти Хатлон дар соли 2005 нишон доданд, 58.5%-и аҳолии дучори зӯрварӣ шуда оиди масъалаи хушунати оилавӣ ба ҳеҷ кас ошкор накардаанд. (САБ 2010).

Беҷазо мондани хушунатгарони дохилиоилавӣ боиси он мегардад, ки онҳо ҷинояти худро такрор кунанд. Маълумоти омории Марказҳои Бӯҳронӣ нишон медиҳанд, ки 80%-и қурбониёни хушунат такроран дучори зӯрварӣ шудаанд.

Ҷадвали 8: Ҷинояти такрорӣ

Сарчашмаи маълумот: Гузориши Бозрикова (2011)

Паҷӯҳиши мазкур муайян кард, ки соли 2001 аз ҳисоби умумии ҳамаи ҷиноятҳое, ки Вазорати Корҳои Дохилии ҚТ ба қайд гирифтааст, 18.4% ҷиноятҳои зидди занон мебошад. Нишондиҳандаи мазкур рӯ ба афзоиш буда соли 2008 ҳиссаи ҷиноятҳои зидди занон 23,4%-ро ташкил кардааст.

1.2. Хизматрасониҳои дастрас, оиди хушунат дар Тоҷикистон.

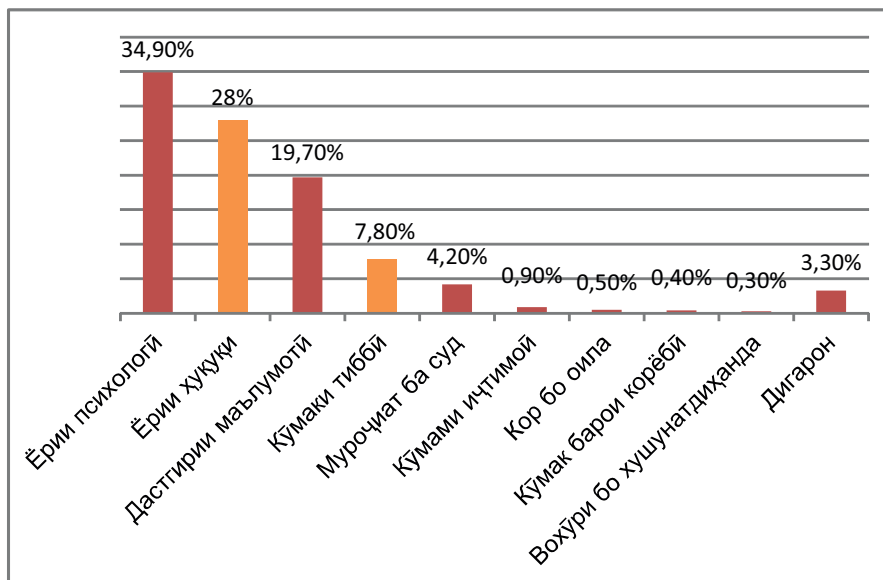
Дар давоми омӯзиш хизматрасониҳои зерин барои кор бо масъалаи зӯрварӣ нисбати пиронсолон муайян карда шуданд.

Дар Тоҷикистон 10 марказҳои Бӯҳронӣ фаолият мебаранд. Яке аз онҳо бо номи

назди Кумитаи кор бо Занон ва оила фаолият бурда боқӣ 9-тои дигарро ТҶ дастгирӣ мекунад. Марказҳои Бӯҳрониرو асосан донорҳо аз «Пешгирии Хушунати Дохилиоилавӣ»--барнома оиди пешгирии хушунати оилавӣ, ки онро Созмони Дастгирии Швейсария, САҲА ва ИҶК маблағгузорӣ мекунад, дастгирӣ мекунад.

Масалан, соли 2011 Маркази Бӯҳронӣ кӯмаки психологӣ ва дигар хизматрасониҳои дар ҷадвали зерин овардашударо фароҳам овард.

Ҷадвали 9: Кӯмаки марказҳо

Маркази маълумотҳои ягона мавҷуд аст, ки оиди осебдидагони хушунати ҷинсӣ, шаклҳои хушунат, навиҳои кӯмаки пешниҳодшуда аз рӯи вилоят, синну сол ва ғайра маълумотро ҷамъоварӣ мекунад.

Ғамхории иҷтимоии рӯзона дар хона барои пиронсолон

Дар тамоми Тоҷикистон 45 шӯба ва ё оҷонсиҳо фаолият мекунад, ки ба пиронсолон дар хона кӯмаки иҷтимоӣ мерасонанд, лекин ин хизматрасониҳо ҳамаи шаҳр ва навоҳии кишварро фаро намегиранд. Ҷадвали меъёри хизматрасонӣ, ки ғамхории махсусро дар хона фарогир аст аз land.kiev.ua/orp/ дастрас кардан мумкин аст.

Ғамхории иҷтимоӣ мунтазам дар 2 ҳафта як маротиба расонида мешавад. Ҳар як корманди иҷтимоӣ барои як нафар маъҷуб ва ё пиронсол вазифадор карда шудааст ва ҳар ду тараф бо ҷадвали корӣ ба мувофиқа омадаанд. Ҳамаи чизҳои зарурӣ аз ҳисоби шахсе, ки ба ӯ ғамхорӣ расонида мешавад, харида мешаванд.

Рӯйхати ғамхории иҷтимоӣ, ки аз тарафи кормандони иҷтимоӣ дар хона фароҳам оварда мешаванд:

- Тозакунии хона
- Хизматрасонӣ ба кӯдакони маъҷуб
- Кӯмак барои дастрас кардани нафақа
- Харидани доруворӣ
- Харидани маводи хӯрока

Бо вучуди он, ки кори мазкур ғамхории махсус номида шудааст, кормандони иҷтимоӣ кори зиёде ҳам намекунад. Онҳо асосан ба пиронсолон ва шахсони маъҷуб кӯмаки ҷисмонӣ мерасонанду ҳалос.

Панҷ нуқтаи полис (мутахассисон), ки бо хушунати дохилиоилавӣ сару кор доранд

Моҳи августи соли 2010, 5 нуқтаи полис барои бо масоили хушунати дохилиоилавӣ кор кардан дар ш. Душанбе ва дигар шаҳрҳо боз шуданд. Кормандони он нуқтаҳоро Созмони Амният ва Ҳамкорӣ дар Аврупо (САҲА) махсус барои бо масоили хушунати дохилиоилавӣ кор бурдан омода карда буд. Тибқи маълумоти САҲА ин гуна нуқтаҳои полис дар Осиёи Марказӣ ягона мебошанд. САҲА ҳукумати Тоҷикистонро водор кард, ки қонунро оид ба хушунати дохилиоилавӣ, ки соли 2007 боз дар ҳолати бозбинӣ қарор дорад, қабул намояд. Бо вучуди он, ки дар ш. Душанбе якчанд нуқтаҳои полис ҳастанд, ки занҳо дар онҳо барои бар зидди хушунати дохилиоилавӣ мубориза бурдан фаолият мебаранд, лекин ҳануз чунин нуқтаҳо берун аз шаҳрҳо амал намекунанд.

2. Меъёри муносибати зӯрварӣ нисбати пиронсолон дар Тоҷикистон

2.1. Хушунат нисбати пиронсолон чист?

Умуман, хушунат нисбати пиронсол гуфта амали барқасдона ва хунукназарӣ нисбати пиронсоли осебпазир аз тарафи ғамхор ва ё ягон нафари дигарро мефаҳманд, ки ин амал ба ӯ осеб мерасонад ва ё ӯро дар хатари осебпазирӣ мегузорад. Дар маънои васеъаш хушунат нисбати пиронсолон муносибати зӯрварии ҷисмонӣ, ҷинсӣ ва ҳиссӣ, суистифодакунии молиявӣ ва тарккуниро дар бар мегирад.

Хушунати ҷисмонӣ – расонидани озори ҷисмонӣ ё ҷароҳати назаррас ба монанди шаппотӣ, лату кӯб ё бо воситаи маводҳои кимёвӣ иҷборан нигоҳ доштан.

Муносибати хунукназарона – беэътиноӣ нисбати ўҳдадориҳои худ дар назди пиронсолон аз қабili фароҳам наовардани озӯқа, сарпаноҳ, ғамхории тиббӣ ва ҳифзи накардан.

Хушунати руҳӣ – расонидани озори рӯҳӣ, ғам додан, андӯҳгин кардани пиронсолон тавассути рафторҳои нутқиву ғайринутқӣ аз қабili таҳқир, тарсонидан ва таҳдид.

Хушунати ҷинсӣ – алоқаи ҷинсӣ бе розигии як тараф

Суистифодаи молиявӣ/иқтисодӣ – азхудкунии, суистифода ва пинҳон кардани маблағ, нафақа, моликият ва ё чизҳои арзишманд бар ғоидаи ягон шахси дигар.

Тарккунӣ – тарк карда шудани пиронсоли осебпазир аз тарафи шахсе, ки ўҳдадориҳои ғамхорӣ ва сарпарастии ин пиронсол дар дӯши уст.

2.2. Намудҳои хушунат нисбати пиронсолон

Тибқи натиҷаи пурсиши ҷумҳуриявӣ, ки маркази геронтологӣ кишвар гузаронидааст, намудҳои асосии хушунат, ки пиронсолон дучори он мешаванд, хушунати психологӣ ва иқтисодӣ мебошад. Ҷадвали мазкур нишон медиҳад, ки пиронсолон асосан хушунати психологиро аз сар мегузаронанд, ки 60%-ро ташкил медиҳад. 30%-и дигарро хушунати иқтисодӣ ташкил медиҳад, ки дар он пиронсолон нафақаи худро дастрас намекунанд ва ё аз тарафи оилаи худ таъмин карда намешаванд.

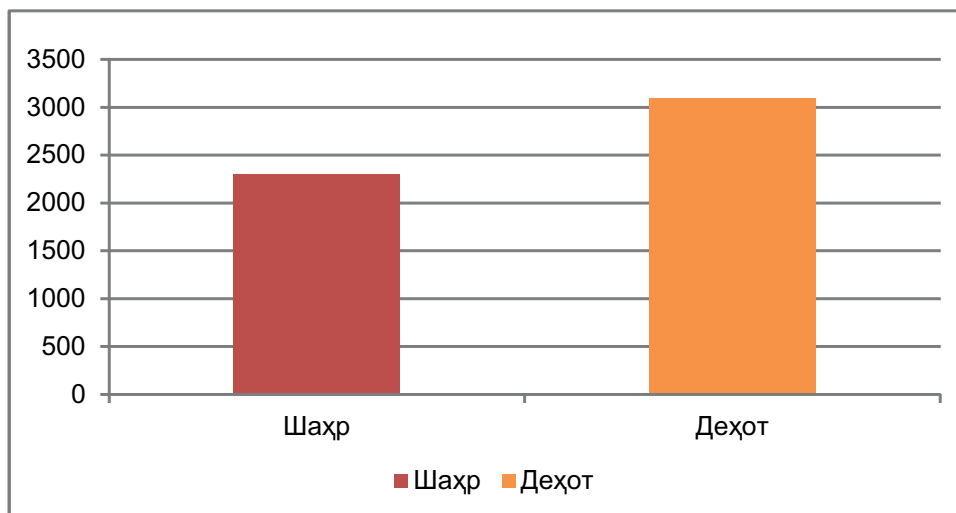
Ҷадвали 10:

Намудҳои муносибати бераҳмона нисбати пиронсолон						
Ақидаи	Шаҳр		Маҳалла/деҳа		Ҷамағӣ	
	нафар	%	нафар	%	нафар	%
Ҷамағӣ	52	100,0	35	100,0	87	100,0
Хушунати ҷисмонӣ	-	-	2	5,7	2	2,6
Аз хона ронда шудан	0	0,0	2	5,7	2	2,6
Хушунати психологӣ	23	54,8	23	65,7	46	59,7
низоъ	9	21,4	8	22,9	17	22,1
хунукназарӣ	11	26,2	12	34,3	23	29,9
Таъмин накардан	3	7,1	3	8,6	6	7,8
Хушунати иқтисодӣ	15	35,7	8	22,9	23	29,9
Истисмор	2	4,8	0	0,0	2	2,6
Таъмин накардан	13	31,0	8	22,9	21	27,3
Дигар намудҳо	14	33,3	2	5,7	16	20,3

Пурсиши мазкур ҳамчунин нишон дод, ки пиронсолони шаҳр (16,5%) аз пиронсолони деҳот (7,8%) дида зиёдтар дучори хушунат мешаванд.

Лекин баъзе далелҳои Марказҳои Бӯхронӣ аз он шаҳодат медиҳанд, ки хушунат дар деҳот зиёд аст.

Ҷадвали 11: Шумораи ҷабрдидагон вобаста бо маҳали зист

Сарчашмаи маълумот: Гузориши Бозрикова (2011)

Тибқи натиҷаҳои пурсиши мо навъи аз ҳама паҳншудаи хушунат хунукназарӣ мебошад, ки 52%-ро ташкил медиҳад. Сипас хушунати психологӣ- 29.6%, хушунати ҷисмонӣ- 6.6%, хушунати иқтисодӣ - 11.2% ва хушунати ҷинсӣ- 0.4% ҳиссаҳои муайяно ташкил медиҳанд. Муфассалтар оиди ҳиссаи намудҳои хушунат дар поён оварда шудааст:

1. Таҳқир ва ранҷонидан: 31.3%
2. Лату кӯб: 16,4%
3. Айбдоркунӣ (пиронсолон барои оилаи худ бори иловагӣ мебошанд, онҳо ба ҳеҷ кас лозим нестанд):28,2%
4. Нафаре аз аҳли оила нафақа, маблағи ғункарда ва моликияти пиронсолро бе розигияш азхуд мекунад: 18.1%
5. Ғамхориҳои тиббиро рад мекунад/ба шифокор муроҷиат намекунад: 13.1%
6. Дорувориҳои заруриро намехаранд: 19.2%
7. Либос намехаранд: 20.2%
8. Хӯроки мувофиқ намедиҳанд: 29.7%
9. Нигоҳубини нодуруст (ҷойгаҳ ва либоси чиркин):25.2%
10. Аз имконияти дидорбинӣ бо ҳамсоягон, дӯстон ва хешовандон маҳрум кардан: 10.4%
11. Танҳо тарк кардан, мавҷудияти онҳоро фаромуш кардан: 22.1%
12. Аз хона рондан:9.8%
13. Бе розигияшон ба хонаи пиронсолон монда рафтан: 3.4%
14. Зӯровариҳои ҷинсӣ: 1%

Барои муқоиса ҳиссаи намудҳои хушунатро дар 3 вилоят дида мебароем:

Ҷадвали 12:

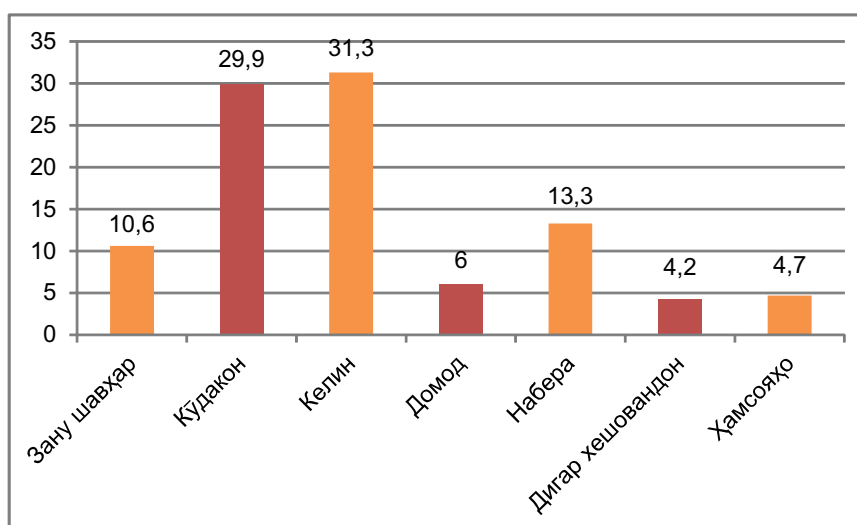
#	Навъҳои хушунат	Суғд	НТМ	Хатлон
1	Таҳқир ва ранҷонидан	5.9%	47.5%	43.2%
2	Лату кӯб	2%	10.1%	38.9%
3	Айбдоркунӣ (пиронсолон барои оилаи худ бори иловагӣ мебошанд, онҳо ба ҳеҷ касс лозим нестанд)	2.9%	37.4%	46.3%
4	Нафаре аз аҳли оила нафақа, маблағи ғункарда ва моликияти пиронсолро бе розигияш азхуд мекунад	4.9%	23.2%	27.4%
5	Ғамхори тиббиро рад мекунад/ба шифокор муроҷиат намекунад	4.9%	19.2%	15.8%
6	Дорувори заруриро намехаранд	2%	34.3%	22.3%
7	Либос намехаранд	5.9%	33.3%	22.3%
8	Хӯроки мувофиқ намедиханд	3.9%	37.8%	48.9%
9	Нигоҳубини нодуруст (ҷойгаҳ ва либоси чиркин)	4.9%	41.4%	41.4%
10	Аз имконияти дидорбинӣ бо ҳамсоягон, дӯстон ва хешовандон маҳрум кардан	2.9%	17.2%	11.6%
11	Танҳо тарк кардан, мавҷудияти онҳоро фаромуш кардан	2.9%	33.3%	30.5%
12	Аз хона рондан	0	10.1%	20.2%
13	Бе розигияшон ба хонаи пиронсолон монда рафтан	1%	7.1%	2.1%
14	Зӯровари ҷинсӣ	0	0	3.2%

Чӣ хеле ки мебинем, ҷадвал дар вилояти Хатлон нисбатан зиёд будани хушунатро нисбати пиронсолон нишон медиҳад. Лекин раванди зиёдшавии хушунат нисбати пиронсолон дар НТМ низ баланд аст.

Зӯроварӣ одатан дар оилаҳои рух медиҳад, ки пиронсолон зиндагӣ мекунад: аксар вақт дар оила ҷавонон хушунат нисбати калонсолро раво мебинанд; дигар аъзоёни оила, аз қабили набераҳо; ё ҳамсарони пиронсолон, келинҳо, ки асосан ба хушунати оилавӣ дахлдоранд.

Дар раванди пурсиш ба мо гуфтанд, ки хушунат нисбати пиронсолон асосан аз тарафи келинҳо ва наберагон рух медиҳанд.

Ҷадвали 13: Ки дар оила боиси хушунати пиронсолон мешавад?

2.3. Чаро хушунат нисбати пиронсолон рӯй медиҳад?

Адабиётҳо нишон медиҳанд, ки ба хушунат ва зӯроварӣ якчанд омилҳо таъсир мерасонанд ва ҳар як ҳолати хушунат омехтагии хоси омилҳои ба он таъсиркунамандаро дорост. Омилҳои асосӣ инҳоянд:

Рафтору кирдори таҳқиромезона

Дар баъзе оилаҳо байни аъзоёни он муносибати бадбинона ва бетарбиявӣ одат шудааст. Шояд фарзандони калонсол замоне аз тарафи волидайн хушунат дида бошанд ва онҳо чунин рафторро омӯхта то ба насли оянда идома ва бурда мерасонанд ва ё шояд дар оила ягон низои ҳалнашуда мавҷуд бошад, ки ба хушунат оварда мерасонад. Оила метавонад таърихи дурударози хушунатро нисбати занро дошта бошад ва онро дар давоми пиронсолӣ низ давом диҳад.

Асабоният

Асабоният дар натиҷаи талааботи хеле зиёд ва захираҳои хеле кам ба вуҷуд меояд. Ҳама намуди хуморӣ шудан, хоҳ майнӯшӣ бошад ва хоҳ нашъамандӣ, ҳама ба вайроншавии фаолияти дурусти инсон оварда мерасонанд. Маҳз ҳамин одатҳо ба хушунат нисбати дигарон оварда мерасонад.

Таъбири пиронсолон / бе маълумотӣ

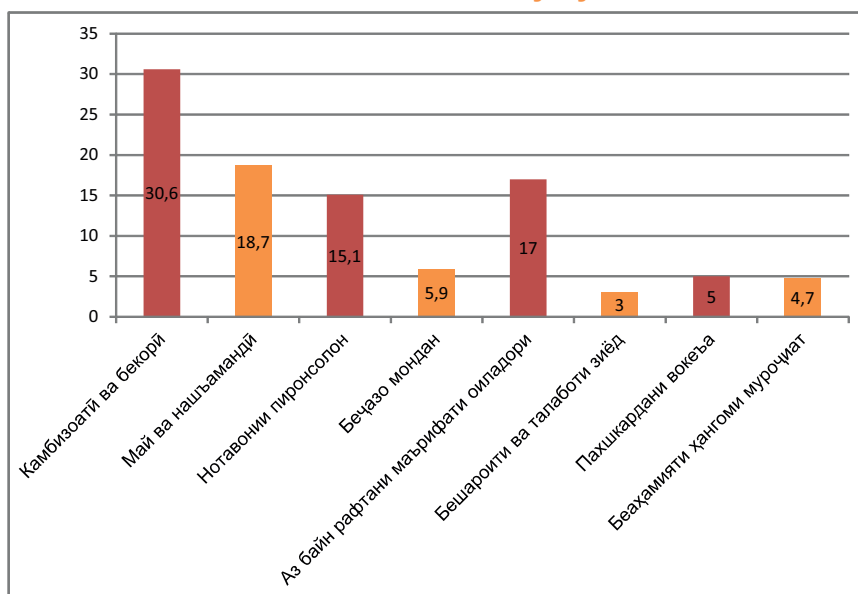
Таъбири пиронсолон ин нуқтаи назари зараровар нисбати пиронсолон мебошад. Шояд қасдан бошад ва шояд, ки ин тавр набошад, лекин хушунат дар натиҷаи нокифоя будани дониш нисбати раванди пиршавӣ ва эҳтиёҷоти пиронсолон Рӯй медиҳад. Муносибати бераҳмона ва хунукназарӣ дар натиҷаи тасаввуроти манфии дуруғин, ки аз рӯи он пиронсолон нақши судманде надоранд ва бардошти вобастагии зиёди онҳоро надоштани ҷавонон ба вуҷуд меояд.

Вобастагӣ

Дар баъзе ҳолатҳо пиронсолон то дараҷае барои кӯмак аз аъзоёни оила вобаста мебошанд. Чунин вобастагӣ боиси сарфи зиёди захираҳои оила ҳам аз ҷиҳати моддӣ ва ҳам аз ҷиҳати психологӣ мегардад, ки замина ба хушунату зӯроварӣ мегузорад.

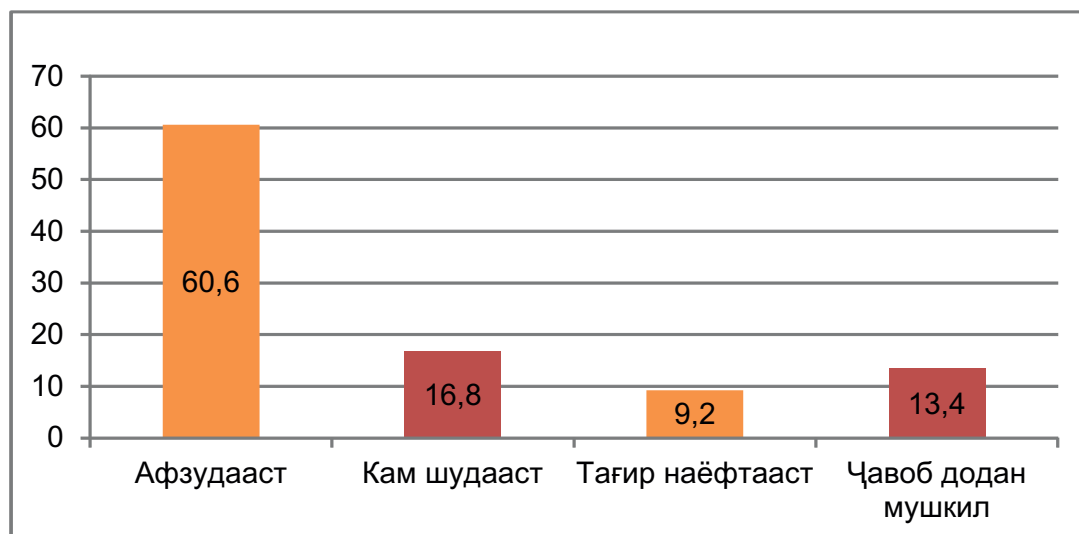
Пурсиши мо нишон дод, ки сабаби асосии хушунат нисбати пиронсолон камбизоатӣ мебошад, ки 30%-и ҷавобҳоро ташкил медиҳад. Сабаби дигар майпарастӣ мебошад, ки 18,7%-и ҷавобҳоро ташкил мекунад.

Ҷадвали 14: Асоси дастзанӣ ба хушунат

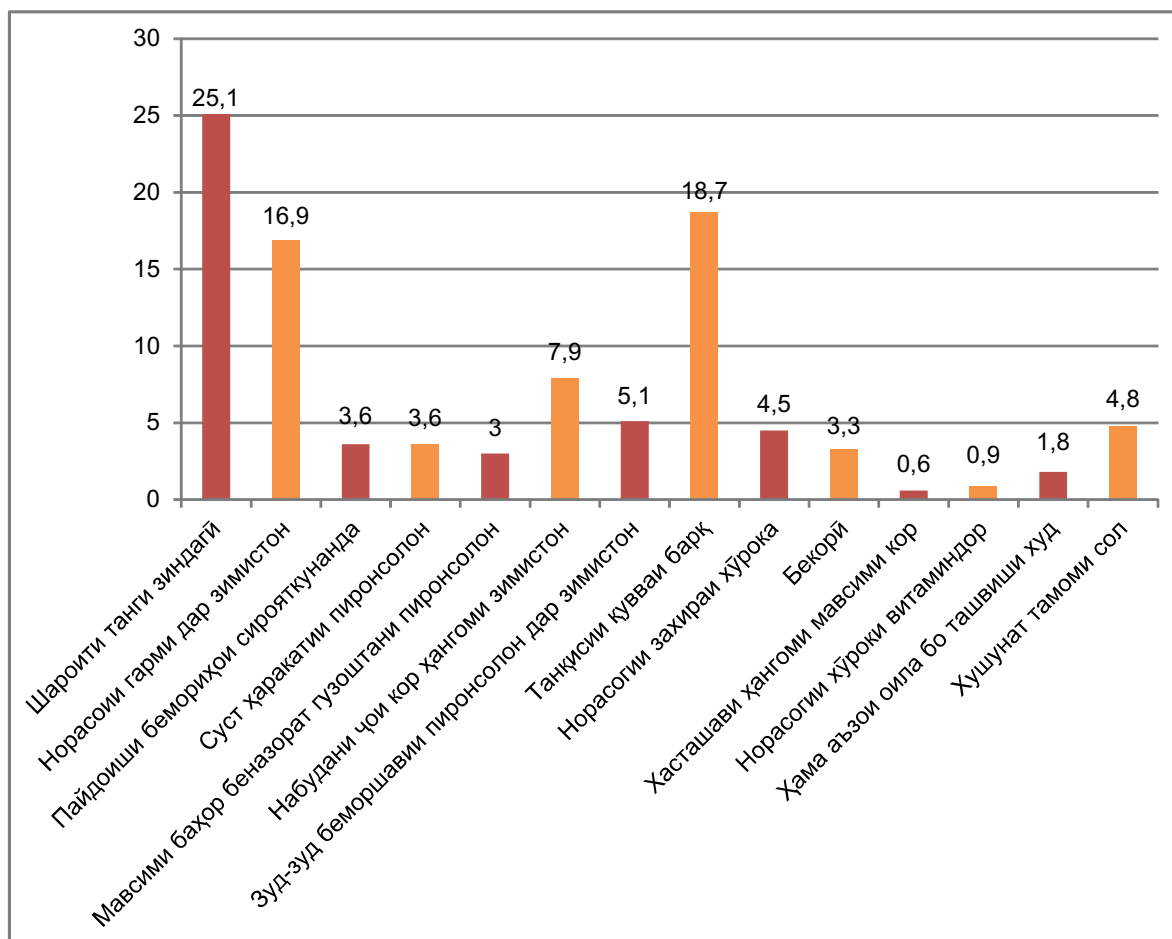
Пурсидашудагон ҳамчунин баён карданд, ки дараҷаи хушунат дар 10 соли охир аз сабаби баланд шудани сатҳи камбизоатии аҳоли дар Тоҷикистон баланд шудааст.

Ҷадвали 15: Ба фикри шумо хушунат нисбати пиронсолон чи тавр?

Хусусияти мавсимии зӯроварӣ ва хушунат нисбати пиронсолон собит сохт, ки норасоии қувваи барқ дар зимистон, ки сабаби барои гарм шудан ба як ҷой ҷамъ шудани аҳли оила мегардад, боиси аз якдигар дар қаҳру ғазаб шуда пиронсолонро барои шароити ноқулайи зист гунаҳкор кардани насли ҷавонтари оила мегардад. Дар раванди пурсиш 62,7% зимистонро ва 14,7% баҳорро чун мавсими асосии рух додани хушунат нисбати пиронсолон номбар карданд.

Ҷадвали 16: Сабабҳои мавсими будани хушунат нисбати пиронсолон

Ҳолатҳои хушунат натавонанд аз сабаби он, ки он бояд дар оила монад, инчунин аз сабаби он, ки надонишони роҳҳои алтернативӣ низ мебошад. Особдида наметавонад оиди хушунат ва зӯроварӣ ба қарор муроҷиат кунад. Пурсиш нишон дод, ки 72% наметавонанд, дар ҳолати хушунат ва зӯроварӣ ба қарор муроҷиат кунанд. 36.8% ба ҳукумат меравем гуён ҷавоб додаанд ва танҳо 13%-и пурсидашудагон қайд кардаанд, ки онҳо агентҳои ғайридавлатӣ ва Марказҳои Бӯҳрониро, ки дар ҳолати хушунат ва зӯроварӣ аз онҳо кӯмак хоستان мумкин аст, метавонанд.

Дар байни онҳое, ки агентҳои ғайридавлатиро, ки дар ҳолати зӯроварӣ нисбати пиронсолон аз онҳо кӯмак гирифтани мумкин аст, ҷавоби мусбӣ доданд, 2,7% - Маркази қонунҳои Гулрухсор, 5.7% - Маркази қонунҳои Ғамхориро номбар карданд. Қисми қариб ҳамаи боқимонда САҲА, Шӯбаи қарор ба оила, ҳукумати маҳаллӣ, қумитаи қонун ва ғайраро номбар карданд.

3. Меъёри хушунат нисбати пиронсолон дар вилоятҳои таҳти ҳадафи барнома

Натиҷаҳои пурсишҳои ҳамаҷониба

(Суғд, Хатлон ва Ноҳияҳои Тоҷеи Марказ(НТМ))

Сӯҳбати ҳамаҷониба дар раванди пурсиш бо қармондони Марказҳои Бӯҳронӣ, милитсия, қумитаи қонун, қарварони ҷамоатҳо, Хонаҳои Пиронсолон, Марказҳои тиббӣ, агентии давлатӣ оид ба меҳнат ва ҳифзи иҷтимоӣ гузаронида шуд.

Сӯҳбат нишон дод, ки дар вилоятҳои мазкур қармондони гуногуни хушунат ва зӯроварӣ аз қабилҳои психологӣ, иқтисодӣ, қисмонӣ, гоҳ-гоҳ қинсӣ ва ҳуноқназарӣ вуҷуд доранд. Лекин ҳолатҳои муносибати зӯроварии қинсӣ дар вилоятҳои Суғд ва Хатлон низ ошқор шуд.

Дар натиҷаи сӯҳбатҳо маълум шуданд, ки хушунат ва зӯроварӣ нисбати пиронсолон гоҳ-гоҳ ошқор қарда мешаваду ҳалос. Баъзе особдидагон хушунат ва зӯровариро нисбати пиронсолонро ошқор наметавонанд, чунки:

- Ин аз қиёти маданияти маҳал ғайри қабилӣ қабул аст; онҳо аз ошқор қардани он, ки аъзои оилаи ҳудашон онҳоро қарн қаридҳад ва ё қулашонро меҳудзад шарм меҳдоранд;
- Онҳо қарори озӯқа, қарпанӯҳ, либос ва ғамхории тиббӣ воқастаи онҳое меҳшанд, ки хушунат зоҳир меҳунанд;
- Онҳо метарсанд, ки вақте ки хушунат ва зӯровариро ошқор меҳунанд айбдорони он ба онҳо қарон қари бад қарданашон мумкин,
- Онҳо фикр меҳунанд, ки қарлис ва агентҳои иҷтимоӣ ба онҳо кӯмак қарда наметавонанд.
- Сӯҳбатҳои гуногунҷанба инчунин ошқор қарданд, ки баъзан оилаҳо, дӯстон, қарқунони ҳизматрасониҳои тиббӣ ва иҷтимоӣ бо сабабҳои зерин шубҳаву гумонҳои ҳудро оиди хушунат нисбати пиронсолон ошқор наметавонанд:
- онҳо наметавонанд ба қӣ гуёнд, - 15%
- онҳо наметавонанд, ки қӣ қар қардан мумкин аст, - 10% онҳо наметавонанд ба ин маъсала қалб шавад, ё – 55%
- пиронсол ҳудаш ҳоҳиш меҳунанд, ки ошқор наметавонанд.- 20%

3.1. Вилояти Суғд

Дар вилояти Суғд натиҷаҳои суҳбати ҳамаҷониба нишон дод, ки одамон намехоҳанд оиди хушунати пиронсолон сухан гӯянд. Баъзе ташкилотҳо ва муассисаҳо вуҷуд доштани муносибати бераҳмона нисбати пиронсолонро қабул надоранд. Масалан, Директори Хонаи Пиронсолони ш. Хуҷанд қайд мекунад, ки пиронсолон намехоҳанд ба он ҷо оянд, чунки дар оилаи худ зиндагии хуб мегузаронанд. Аз сӯҳбат бо директор бармеояд, ки ҳолатҳои аз сабаби танқисии молиявӣ волидайнӣ худро ба Хонаи Пиронсолон овардани фарзандон низ мушоҳида мешавад. Худи директор бар он ақида аст, ки ин ҳама таъсири маданияти Ғарб мебошад, чунки пештар Тоҷикон волидайнӣ худро базӯр ба Хонаи Пиронсолон мефиристоданд. Лекин ҳоло 50%-и пиронсолони Хонаи Пиронсолони шаҳр Тоҷик мебошанд. Хонаи Пиронсолони ш. Хуҷанд ба ҷуз хизматрасонии сарпаноҳ додан инчунин дар хонаи худи пиронсолон низ хизматрасониҳои иҷтимоӣ мерасонанд; бо ҳамроҳии пиронсолон ба сайру гашт мебароянд, агар зарур бошад хонаи онҳоро тоза мекунанд ва нафақаи онҳоро мерасонанд ва ғайра. Онҳо танҳо 350 пиронсолони мӯҳтоҷро бо хизматрасонӣ фаро гирифтаанду ҳалос, лекин директор қайд кард, ки миқдори онҳое, ки эҳтиёҷ ба ғамхорӣ иҷтимоӣ дар хонаи худ доранд, хеле зиёд аст. Аз рӯи маълумоти ӯ 200 нафари дигар ниёз ба чунин ғамхорӣ доранд. Ба он асосан ғамхорӣ иҷтимоӣ «ҷисмонӣ», ки ба пиронсолон дар хона ва ё дар Хонаи Пиронсолон кормандони иҷтимоӣ мерасонанд, дохил мешаванд. «Кормандони иҷтимоӣ таҷрибаи кофии корӣ надоранд. Ба онҳо чӣ тавр бо аҳли оилаи пиронсоли дучори хушунатшуда сӯбат кардан, чӣ тавр бо осебдидагонӣ хушунат муносибат кардан омӯзонида нашудааст. Агар корманди иҷтимоӣ аз хушунат ва зӯроварӣ нисбати нафаре огаҳ шавад, ӯ ба полис хабар медиҳад» қайд кард директор.

Дар сӯҳбат бо муфаттиши полис ба мо гуфтанд, ки ҳолатҳои руҳ додааст, ки пиронсолон бо осебҳои гуногун ба монанди шикастани даст аз тарафи аъзои оилаи худ ба полис муроҷиат карданд. Соли гузашта парвандае дида баромада шуд, ки зани 73-соларо ҳамсоияи наҷамандаш таҷовузи ҷинсӣ карда буд. Зан ба полис муроҷиат кард ва парвандаи ҷиноӣ боз шуда хушунатгар ба ҳабс гирифта шуд.

Аксар осебдидагонӣ хушунат ва зӯроварӣ ба Маркази Бӯхронии Занонаи Гулрухсор оварда мешаванд. Кормандони маркази мазкур ба осебдидагонӣ хушунат сарпаноҳ ва хизматрасонии ғамхорӣ рӯзонро фароҳам меоваранд. Маркази Бӯхронӣ дар давоми 24 соат омодаи кӯмак аст. Онҳо ба наздикии зани 50-солаеро, ки аз тарафи фарзандони худ лату кӯб шуда буд ба ҳимояи худ гирифтанд. Фарзандонаш ўро барои ба онҳо ҳуҷраи алоҳида нахариданаш гунаҳкор қарор дод. Зан бо духтари худ муддати якчанд моҳ, то он даме, ки кормандони иҷтимоӣ бо воситаи полис фарзандони ўро ором накарданд, дар ТҶ Гулрухсор истиқомат кард. Директори ТҶ «Гулрухсор» Малика Мирзобаҳодурова қайд кард: «Сабаби асосии хушунат ва зӯроварӣ нисбати пиронсолон камбизоатӣ мебошад. Ҷавонон аз сабаби надоштани кор асабӣ мешаванд. Сипас онҳо барои ҳаёти нокоми худ волидайнро айбдор мекунанд. Бисёр ҳолатҳои хушунат ва зӯроварӣ тавассути телефони боварӣ ва ё бевосита ба маркази мо омада мерасанд».

Маркази Бӯхронӣ бо муфаттиши полис оид ба хушунати дохилиоилавӣ ҳамкориҳои васеъро ба роҳ монда аст. Дар сӯҳбат бо муфаттиш ӯ ба мо гуфт, ки вақте ки зан ба полис муроҷиат мекунад таҷовузгар танҳо огоҳӣ дода мешавад, ки дигар ин корро такрор накунад. Гоҳо ӯ ба ҳуҷҷате, ки тибқи он ӯ ваъда медиҳад, ки дигар такроран занро намеранҷонад вагарна «оқибатҳои ҳуқуқӣ»-ро интизор мешавад, имзо мекунад. Ҳангоми муносибати бераҳмона нисбати пиронсолон низ мо аввал бо гунаҳкор сӯҳбат мекунем ва шахси пиронсолро ба Маркази Бӯхронӣ мефиристам.

Аз рӯи ақидаи ҳуқуқшиноси Хизматрасонии Ғамхорӣ Иҷтимоӣ назди Вазорати Меҳнат ва Ҳифзи Иҷтимоӣ дар ш. Хуҷанд, муносибати бераҳмона нисбати пиронсолон таъсири маданияти Ғарб аст; мо арзишҳои миллии худро аз даст додаем. Камбизоатӣ ва бекорӣ

низ сабаби хунукназарӣ нисбати пиронсолон мешавад. Лекин чаро волидайн гунаҳкор дониста шаванд? Ё қайд кард, ки шоҳиди ҳолате шуда буд, ки зани пиронсолро беҳуш, бидуни либос ва ҳуҷҷат ба маркази ғамхорӣ аз мошин партофта рафтаанд. ӯ барои дарёфти ҳуҷҷат ба он зан кӯмак кард. Инчунин ӯ ба мо ҳолати зеринро нақл кард:

Зани 68-сола аз ноҳияи Ҷаббор Расулов ҳуҷраи якхонагӣ доштааст. Шахси ба ӯ ғамхорӣ кунанда ҳуҷҷатҳои хонаро дуздида онро сохтакорона ба номи худ ғардонидаст. ӯ ҳангоми ба Ўзбекистон ба дидори хешовандон рафтани он зан ба ӯ ваъда додаст, ки ҳуҷраашро фурӯхта медиҳад. Вақте пас аз чанд муддат ӯ баргашт дар ҳуҷраи худ шахсони бегонаро, дид, ки зиндагӣ мекарданд. Ҳангоми парвандаро омӯхтани полис ӯ маҷбур шуд, ки аз Хонаи пиронсолон сарпаноҳ талабад. Парвандаи мазкурро ба ман доданд ва ман тавонистам ҳуҷраи ӯро ба ҳудаш баргардонам. Лекин дар давоми дида баромадани парвандаи мазкур он зан чунон мушкилӣ ва асабониятро аз сар гузаронид, ки он ба саломатии ӯ зарар расонид. ӯ тавонист каме маблағ ба даст оварад ва онро барои пардохти қарз ва баргаштан ба назди хешовандони дури худ дар Ўзбекистон сарф кард.

3.2. Ноҳияҳои Тобеи Марказ

Сӯҳбати ҳамаҷониба дар Ноҳияҳои Тобеи Марказ (НТМ) нишон дод, ки дар ин минтақа низ ҳолатҳои муносибати бераҳмона нисбати пиронсолон бо ҳамон тамоюле, ки хоси вилояти Суғд буд, мушоҳида мешавад. Парвандаҳои муносибати бераҳмона нисбати пиронсолон асосан ба Маркази бӯҳронӣ ва Кумитаи кор бо занон ва масоили оилавӣ бурда мешаванд. “Дар мо ҳолатҳое дучор мешаванд, аъзоёни оилаҳо маблағ ва моликияти шахси пиронсолонро кашида мегиранд ва нодуруст истифода мебаранд”, қайд кард сарвари кумитаи занон ва масоили оилаи ш. Ҳиссор. ӯ воқеаи зеринро нақл кард:

Зани пиронсол, ки писараш ба Русия рафта буду бо келинаш истиқомат мекард, аз тарафи келинаш муносибати хунукназаронаро эҳсос мекунад. Хусусан вақте ки бемор мешавад, бо баҳонае, ки писараш аз Русия барои дорухарӣ пул нафиристонидааст, ба ӯ дору намехарад ва мегӯяд, агар ӯ мурад беҳтар аст, чунки ӯ барои оила бори зиёдатӣ аст ва тез-тез бемор мешавад ва ба ӯ ғамхорӣ кардан лозим аст. Боре келинаш аз хоҳаронаш хоҳиш мекунад, ки хушдоманаширо лату кӯб кунанд. Зани пиронсол намехост оиди ин ба полис муроҷиат кунанд. Аз ин рӯ ҳамсояҳо ба ӯ маслиҳат доданд, ки Кумитаи Занон муроҷиат кунад ва ҳамин тавр ҳам шуд. Кумитаи мазкур барои оиларо аз нағм муттаҳид кардан кӯшиш кард, лекин баъдтар дигар чорае андешида нашуд.

Қобили қайд аст, ки Кумитаи Занон имрӯз ҷузъи барномаи занони СММ мебошад, ки базаи маълумотҳоро оиди ҳолатҳои хушунат ва зӯроварӣ нисбати занон ғанӣ мегардонад. Кумитаи мазкур дар Ҳисор инчунин ба барномаи Иттиҳоди Аврупо ҷалб карда шуд, ки дар он 4 корманди иҷтимоӣ барои ба маъҷубон кӯмаки иҷтимоӣ расонидан омӯзонида шуданд, ки дар байни он маъҷубон пиронсолон ҳам буданд. Онҳо ба хонаи маъҷубон ташриф меоваранд ва ба эҳтиёҷмандон кӯмаки психологӣ ва иқтисодӣ мерасонанд. Сарвари Кумитаи Занон бар он ақида аст, ки пиронсолони маъҷуб бисёртар эҳтимоли дучори муносибати бераҳмона шудан доранд. Ҳамин ақидаро кормандони Маркази Бӯҳронии ТҶ тасдиқ карданд. На танҳо онҳое, ки бемории рӯҳӣ доранд, балки онҳое, ки бемор ва маъҷуб ҳастанд дар хатари дучори муносибати бераҳмона шудан ҳастанд. Аммо як чиро бояд, зикр кард, ки онҳое, ки дар хатари дучори муносибати бераҳмона шудан нестанд, худро дар вазъият ва ҳолатҳои ногувор ва муносибати таҳқиромезона ҳис мекунанд.

Зани 68-солаи рус аз тарафи шахсе, ки ба ӯ ғамхорӣ мекард, бераҳмона таҳқир карда мешавад. ӯ маъюб ва бистарӣ аст. ӯ хонае дошт, ки онро ҳамсояҳо мунтазам талаву тороҷ мекарданд. Шахсе, ки ба ӯ ғамхорӣ мекунад, инро медонад ва худ низ ба ин даст дорад. ӯ инчунин аз нафақаи ин зан сӯистифода мекунад ва намегузорад, ки ба ӯ ғамхори тиббӣ кунанд. Тӯ Мунис аз ин огоҳ шуда дар ҷустуҷӯи хешовандони ин зан шуд ва ба кӯмаки иҷтимоӣ расонид. Сипас оиди масъала ба милитсия муроҷиат кард. Ҳоло ин зан рус таҳти ҳимояи ТҶ-и мазкур мебошад.

“Сабаби аз баҳри пиронсолон баромадан ва ё нисбати онҳо хунукназарона рафтор кардан ин ақибмонии иқтисодии мардум мебошад. Аз ин рӯ мо миқдори одамонро дар хонаи пиронсолон зиёд кардем”, қайд кард сарвари Хонаи Пиронсолони Турсунзода (шаҳр дар НТМ). Дар мо ҳолатҳои ба хонаи пиронсолон фиристода шудани пиронсолони оилаҳои маъруф низ мушоҳида мешавад. Лекин сабаби асосии ба хонаи пиронсолон омада мондани пиронсолон аниқ нест. Мо пиронсолони бехонаро қабул мекунем, лекин ҳастанд нафароне, ки фарзандонашон бо розигии худ онҳоро ба ин ҷо овардаанд. Пиронсолон бар он ақидаанд, ки пешгирӣ ва ё аз байн бурдани муносибати бераҳмона нисбати онҳо хеле кори мураккаб аст, чунки онҳо ҳудашон намехоҳанд алайҳи онҳое, ки нисбати онҳо бераҳмона муносибат мекунанд, шикоят кунанд. Онҳо аз он меҳаросанд, ки дигарон ба онҳо бовар намекунанд. Онҳо муносибати бераҳмонаро баъзан дарк ҳам намекунанд. Яке аз сабабҳои ошкор нашудани муносибати бераҳмона нисбати пиронсолон ин вобастагии иқтисодии наздикон будани пиронсолон мебошад.

3.3.Вилояти Хатлон

Ҳангоми сӯҳбат бо корманди Маркази Бӯҳронии ТҶ Ғамхорӣ онҳо бисёр вақт дучори масъалаи муносибати бераҳмона нисбати пиронсолон гаштанд. Пиронсолон асосан дучори муносибати бераҳмонаи рӯҳӣ ва иқтисодӣ мешаванд, лекин ҳолатҳои муносибати бераҳмонаи ҷинсӣ низ мушоҳида мешавад. Зане дар Маркази Бӯҳронӣ баён кардааст, ки ӯ аз тарафи шавҳараш зӯровари ҷинси аз сар мегузаронад. Шавҳараш ҳар шаб бо ӯ алоқаи ҷинсӣ мекунад вале ӯ бемор аст ва инро намехоҳад. Шавҳараш ба ӯ дӯғ мезанад, ки дар ҳоли аз ҷимӯ саркашӣ карданиш бо дигар зани ҷавон хонадор мешавад. Зани пиронсол танҳоиро намепазирад чунки ӯ аз ҷиҳати молиявӣ тобеи шавҳараш аст ва ӯ маҷбур аст рафтори бераҳмонаи шавҳарашро бардорад.

Тибқи маълумоти корманди соҳаи тандурустӣ дар маркази саломатии маҳаллӣ, шахси рафтори бераҳмона карда иҷозат намедихад, ки касе ба дидори шахси пиронсол ояд ва ё бо ӯ сӯҳбат кунад. Пиронсол аз ҷамъият, хизматрасониҳои иҷтимоӣ ва ҳатто аз дигар аъзоёни оила ҷудо карда мешавад. ӯ қайд кард, ки зани пиронсолро медонист, ки дар ошёнаи чорум истиқомат мекард ва ба ӯ иҷозат дода намешуд, ки ба берун барояд. Вақте ки ӯ аз ин рафтори оилааш ба ҳамсоягон шикоят кард, писараш бераҳмона ўро лату кӯб кард ва ба берун баромадани ӯ тамоман қатъ гардид.

Дар маҷмӯъ вазъият дар Хатлон муташанниҷ аст. Дараҷаи камбизоатӣ дар ин ҷо нисбат ба дигар вилоятҳои таҳти ҳадаф баланд аст. Миқдори одамони ба Маркази Бӯҳронӣ ва кумитаи занон муроҷиаткунанда зиёд аст. Дар Маркази Бӯҳронӣ ТҶ Ғамхорӣ баён кардаанд, ки ба маркази онҳо ҳамарӯза пиронсолон барои кӯмак муроҷиат мекунанд ва аксар вақт онҳо аз хунукназарӣ ва фишори рӯҳии аъзоёни оилаи худ шикоят мекунанд.

Ҷаҳонгири 37-сола аз Хатлон, нашъаманд аст ва вақте ки модараш аз додани маблағ саркашӣ мекунад ӯ аз мӯи модараш мекашад. Он зан гуфт, ки “Муамоҳи оилавӣ бояд дар оила монанд” “Ман аз чунин рафтори фарзандам узр мепурсам. Гуфт ӯ ба ҳамсояи худ. Ин айби ман аст. Ман ўро дуруст тарбия накардам ва ўро аз нашъамандӣ ҳифз карда натавонистам.”

Тибқи маълумоти муфаттиши полис оид ба хушунати ҷинсӣ, дар бисёр ҳолатҳо барои ошӣ додани аъзоёни оила онҳо ҳамаи аъзоёни оила ва намояндагони кумитаи маҳалларо ҳам мекунад. Ӯ қайд кард, ки вазифаи асосии ӯ аз «нигоҳ доштани оила ва монеи тақсимшавии он гаштан» иборат аст.

Ҳолати мазкур бо фармони Вазири корҳои дохилӣ оиди бо оилаҳои муаммовӣ корҳои профилактикӣ гузаронидани муфаттишони полис, ки моҳи декабри соли 2008 баромадабуд, мувофиқат мекунад.

Имконият ва тавоноии онҳое, ки дар минтақаи шаҳри Қургон-теппа бо онҳо сӯҳбат гузаронида шуд, аз онҳое, ки аз дигар манотиқи кишвар мебошанд, кам мебошанд. Дониши онҳо оиди мафҳуми хушунати зидди пиронсолон ва сабабҳои он низ номуайян буд. Сифати хизматрасониҳои ба пиронсолон пешниҳодшаванда нисбат ба НТМ ва вилояти Суғд каме паст буд. Масалан ба саволи «Шумо ба ҷудокунӣ ва хунукназарӣ нисбати пиронсолон чӣ гуна назар доред?» намояндагони Хонаи Пиронсолони ш. Қургонтеппа гуфтанд: «Мо онҳоро бо хӯрок ва сарпаноҳ таъмин мекунем ва ин кофӣ аст». Лекин дар Суғд ва НТМ дар Хонаҳои Пиронсолон корҳои табобатӣ ва пиронсолонро ба корҳои гуногун банд кардан ва ғайра. истифода бурда мешавад.

Ба ҳар ҳол дар Хонаи пиронсолони ш. Қургонтеппа ба мо оиди якчанд ҳолатҳои муносибати бераҳмона нисбати пиронсолон маълумот доданд:

Марди пиронсоли Тоҷик муддати солҳои зиёд дар Русия кор кард. Дар Русия ӯ маблағи зиёд кор карда натавонист ва ба ватан ба оилаи худ баргашт. Оилааш ӯро бе пул қабул накарданд ва ӯро зада ронданд. ӯ бехона монд ва пас аз муддате аз хонаи пиронсолони ш. Қургонтеппа сарпаноҳ хост.

Корманди тиббӣ аз беморхонаи ноҳияи Хуросон қайд кард, ки пиронсолон одатан аз рафтори ношояме, ки нисбати онҳо раво дида мешавад, шарм медоранд ва аз ин рӯ онро ба ҳеҷ кас ошкор намекунанд. Шарм аз тарс сарчашма мегирад; тарси он, ки вақте ки дигарон аз ҳақиқати ҳол огаҳ мешаванд, онҳоро ва ё аҳли оилаи онҳоро бераҳмона қазоват мекунанд ва ё тарс аз он ки танқиди онҳо хеле ҳам шармандаовар мешавад ва онҳо аксар вақт худро айбдор мекунанд.

4. Хулоса ва пешниҳодот:

Пурсиши гузаронидашуда нишон дод, ки хушунат нисбати пиронсолон дар Тоҷикистон вучуд дорад ва он афзоиш карда истодааст. Навъҳои асосии хушунат ва зӯроварӣ, муносибати хунукназарона ва хушунати рӯҳӣ мебошад. Натиҷаҳои суҳбатҳои ҳамаҷониба нишон медиҳанд, ки дар вилоятҳои таҳти ҳадафи барнома бартарии муносибати бераҳмонаи рӯҳӣ нисбати пиронсолон ва бисёр ҳолатҳои пӯшида, ки аз сабаби меъёрҳои маданият, ки тибқи онҳо «хушунат бояд дар хона монад», ба ҳисоб гирифта нашудаанд, мушоҳида мешаванд. Вазъият дар минтақаи Қургонтеппаи вилояти Хатлон аз сабаби ҳам зиёд будани ҳолатҳои муносибати бераҳмона дар натиҷаи ақибмонии иқтисодӣ ва камбизоатии шадид ва ҳам маҳдуд будани имконияти таъмингарони хизматрасонӣ, аз қабилҳои милитсия, кормандони кумитаи занон, кормандони иҷтимоӣ дар шӯбаи ҳифзи иҷтимоии хеле шадид гашта аст.

Натиҷаҳои пурсиш муайян карданд, ки муносибати бераҳмона асосан дар хона аз тарафи аъзоёни оила, махсусан аз тарафи кӯдакон ва келинҳо руҳ медиҳанд.

Сабаби асосии муносибати бераҳмона нисбати пиронсолон дар зимистон ва баҳор баланд шудани сатҳи камбизоатӣ, қатъ гардидани қувваи барқ, норасогии маводи хӯрокаи, вобастагии пиронсолон аз ҷавонон мебошад ва ин боиси он мешавад, ки ҷавонон нисбати пиронсолон таҳаммулнопазирӣ зоҳир мекунад. Дар давоми пурсиш мушоҳида карда шуд, ки пиронсолон намеҳама оиди хушунату зӯроварӣ нисбати худ сухан гуянд, чунки пиронсолон вобастагии иқтисодии худро эҳсос мекунад. Онҳо инчунин ошкор кардани хушунатро нисбати худ шарм ва айб медонанд ва ба ин асосан худро айбдор мекунад. Билохира масъалаи хушунат ва зӯроварӣ нисбати пиронсолон дар вилоятҳои таҳти ҳадафи барнома эътироф карда шуд. Пурсиш нишон дод, ки 67.1% қабулдоранд, ки дар ҷамъияте, ки онҳо дар он зиндагӣ мекунад, муносибати бераҳмона нисбати пиронсолон руҳ медиҳад.

Як қатор пешниҳодот инҳоянд:

- Ба вилояти Хатлон, махсусан минтақаи ш. Қурғонтеппа равона кардани амалиётҳои барнома барои таъсир расонидан ва пасткардани хушунат нисбати пиронсолон. Сабаб дар он аст, ки дар ин вилоят хушунат ва зӯроварӣ, дараҷаи камбизоатӣ, ва маҳдудияти имконияти таъмингарони хизматрасониҳои иҷтимоӣ хеле зиёд аст.
- Таҳкими тавоноии хизматҳои иҷтимоии мавҷуда барои ҷавоб додан ба изҳори муносибати бераҳмона нисбати пиронсолон ва дастгирӣ кардани осебдидагонии муносибати бераҳмона. Масалан, васеъ кардани имкониятҳои кормандони иҷтимоии Марказҳои Бӯҳронӣ, Мутахассисони Шуъбаҳои кор бо занон, Кормандони соҳаи тандурустӣ, Муфаттишон оиди хушунати дохилиоилавӣ, агар вучуд дошта бошад ва ё корманди милитсия.
- Таҳкими тавоноии Ғамхорӣ иҷтимоии ҳамаҷуза дар хона. Ин ташаббус аллакай дар Тоҷикистон мавҷуд аст. Дар раванди он кормандони иҷтимоӣ бо пиронсолон бевосита дар хонашон кор мекунад. Ташаббуси мазкур аз тарафи Вазорати Меҳнат ва Ҳифзи Иҷтимоӣ ва шуъбаҳои он дар тамоми вилоятҳо пешбинӣ шудааст. Кормандони иҷтимоӣ чӣ тавр ошкор кардани хушунат, чӣ гуна ба қурбонии он кӯмак кардан ва бо гунаҳкорон кор бурданро меомӯзанд.
- Баланд бардоштани сатҳи дониши мардум оиди хушунат ва зӯроварӣ, хунукназарӣ нисбати пиронсолон тавассути нашриёт, намоишҳои телевизионӣ, сабтҳо, нишастҳои матбуотӣ, мақолаҳо, баҳсҳои оммавӣ. Аҳолии тариқи ин роҳҳо оиди муносибати бераҳмона нисбати кӯдак ва хушунати дохилиоилавӣ омӯхта буданд.
- Марказҳои рӯзона барои пиронсолон, ки онҳо метавонанд дар он ҷойҳо ҷамъ шуда масъалаҳои худро баррасӣ кунанд. Дар ин марказҳо кормандони варзидаи иҷтимоӣ хушунатро ошкор мекунад ва ғамхорӣ мувофиқи иҷтимоӣ фароҳам меоваранд. Ба онҳое, ки гирифтори зӯроварӣ шудаанд, табобат, кӯмаки ҳуқуқӣ, рӯҳӣ фароҳам оварда мешавад ва барои аз нав пайваस्त шудан ба оилаи худ кӯмак карда мешаванд.
- Аз нав пайвастшавӣ ба оила. Чӣ хеле, ки пурсиш нишон дод, пиронсолони дучори хушунат гашта бояд аз оила ҷудо карда нашаванд. Баракс бояд кор дар байни чунин оилаҳо пурқувват карда шуда ба онҳо дар дохили оила диққати хоса дода шавад. Огоҳии оила аз хушунат нисбати пиронсолон ва инчунин дастгирии оилаҳо барои ба талаботҳои пиронсолон ҷавобгӯ будан хеле муҳим аст.
- Пиронсолоне, ки дар хонаи мӯйсафедон истиқомат мекунад, диққати махсусро талаб мекунад. Имкониятҳои коргарони иҷтимоӣ барои муайян кардани осебдидагонии хушунат ва зӯроварӣ ва дастгирӣ кардани онҳо бояд васеъ карда шаванд.

5. Методология

Барои муайян кардани дараҷаи паҳновари масоили хушунат нисбати пиронсолон ва нишон додани тамоюли васеи дараҷаи паҳноварӣ ва намуди зӯроварӣ нисбати пиронсолон дар Тоҷикистон, хусусияти мавсимӣ доштан ва ё надоштани он маҷмӯи методҳои сифатӣ ва миқдории тадқиқот истифода бурда шудаанд. Тавассути методи миқдорӣ бо 300 нафар тариқи сӯҳбати рӯбарӯ ва пурсишномаҳо пурсиш гузаронида шуд.

Методи сифатӣ барои ҷамъовари маълумоти гуногун ва муфассал тариқи сӯҳбатҳои ҷамаҷониба бо муассисаҳои маҳалӣ ба монанди Кумитаи занон, мақомотҳои ҳифзи иҷтимоӣ, милитсия ва ғайра истифода бурда шуд. Инчунин бо марказҳои бӯҳронӣ, хонаи пиронсолон дар Ноҳияҳои интиҳобшуда сӯҳбат гузаронида шуд, то ҷараёни зиёдшавӣ ва камшавии муаммоҳо, бартарии ин ё он шакли муайяни хушунат нисбат ба дигараш, сабабҳои зиёдшавии хушунат нисбати пиронсолон ва роҳҳои коҳиш додани муаммо ва оқибатҳои он муайян карда шаванд.

Барои пурсиш ба таври интиҳобӣ якчанд минтақа интиҳоб карда шуданд. Пурсиш дар 3 воҳиди маъмурии кишвар-- Вилояти Суғд , Вилояти Хатлон ва Ноҳияҳои тобеи марказ гузаронида шуданд. Миқдори пурсидашудагон 100 нафар буд. Дар ҳар як вилоят 4 ноҳия ва дар ҳар як Ноҳияҳо 4-тоги ҷамоат ва ё деҳа интиҳоб карда шуданд.

Ноҳияҳои таҳти ҳадаф инҳоянд:

Вилояти Хатлон –Қурғон-теппа, Вахш, Хуросон, Бохтар
Вилояти Суғд – Бобоҷон Ғафуров, Истаравшан, Спитамен, Ҷаббор Расулов
НТМ – Турсунзода, Ҳиссор, Шаҳринав, Рудакӣ

Гӯруҳҳои ҳадафӣ барои пурсиш ва сӯҳбатҳои ҷамаҷониба (4/25 сӯҳбат(интервью) дар маҳал, дар маҷмӯъ 16/100 сӯҳбатҳои ҷамаҷониба дар вилоят, 48/300 дар кишвар) асосан аз хонаводаҳо иборатанд.

Пурсишномаҳо бо ҳам саволҳои пӯшида ва ҳам саволҳои кушода таҳия шуда буданд, то ки меъёри хушунат нисбати пиронсолон, моҳияти он, муносибати наслҳои гуногун нисбат ба муаммо ва роҳҳои ҳал кардани он муайян карда шаванд. Бо истифода аз пурсишҳо бартарии якчанд шаклҳои гуногуни муносибати бераҳмона, ба монанди муносибати бераҳмонаи ҷисмонӣ, рӯҳӣ, тиббӣ (дасткашӣ аз хизмати тиббӣ, табобат ва дорӯҳо), ҷинсӣ, иқтисодӣ, ғамхорӣ ночиз, ва инчунин ҳислати мавсимии онҳо санҷида мешаванд.

Пурсиш ва сӯҳбатҳои ҷамаҷониба бо дастгирии ТҶ, ки дар соҳаи хушунат нисбати ҷинси муҳолиф таҷрибаи васеъ доранд, гузаронида шуд. ТҶҳои интиҳобшуда инҳоянд:

ТҶ Гулрухсор – Вилояти Суғд
ТҶ Ғамхорӣ – Вилояти Хатлон
ТҶ Мунис - НТМ

Аз ин ТҶ дутояшон-Ғамхорӣ ва Гулрухсор Маркази Бӯҳронӣ доранд. Гулрухсор инчунин ба осебдидагон хушунат сарпаноҳ фароҳам меорад. Ҳар се ташкилот тавоноии бо хушунат сару кор доштанро доранд ва ба осебдидагон хушунат кӯмаки ҳуқуқӣ фароҳам меоранд.

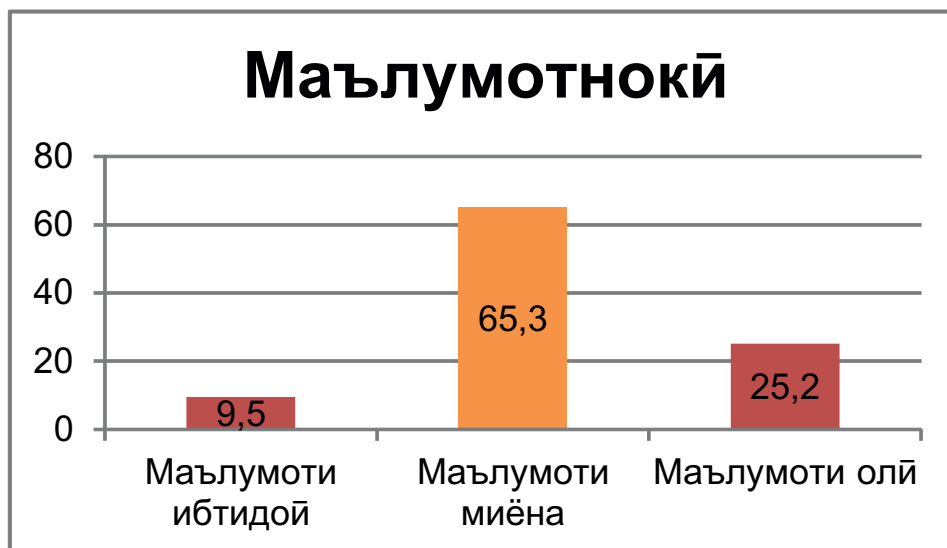
5.1. Демографияи пурсиш:

Синни миёнаи пурсидашудагон 42 сола мебошад.

Тақсимои чинсӣ аз 68% занҳо ва 32% мардҳо иборатаст

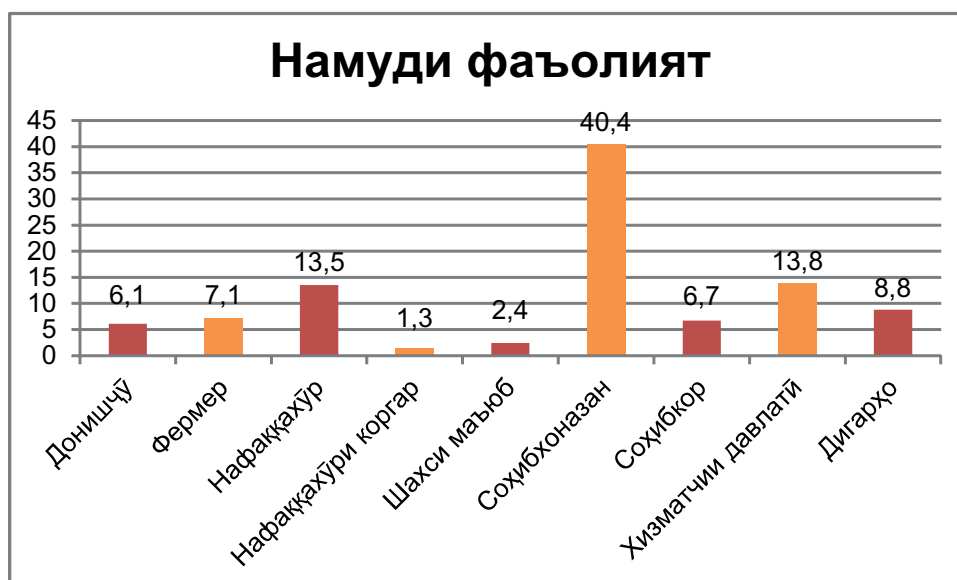
Дараҷаи маълумотнокӣ:

Ҷадвали 17:

Намудҳои фаолият:

Ҷадвали 18:

Сарчашмаҳо ва адабиёт

Муносибати бераҳмона ва безътиной нисбати пиронсолон (2012)
<http://www.supremecourt.ohio.gov/JCS/domesticViolence/publications/elderAbuse.pdf>

Хушунати оилавӣ: Занҳои пиронсол ҳам қурбони он мебошанд (2005)
(http://ncea.aoa.gov/ncearoot/main_site/pdf/publication/OLDERWOMEN2-COLUMNFINAL10-11-05.pdf)

Гузориши АБҲҚ оиди Мушахассоти Ҷинсии Тоҷикистон (2008)
<http://www.jica.go.jp/activities/issues/gender/pdf/08taj.pdf>

Созмони Авфи Байналхалқӣ (2009) Дучори хушунат, таъбиз ва камбизоатӣ шудан
<http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR60/001/2009/en/59bb6e9b-727d-496b-b88d-1245a750d504/eur600012009en.pdf>

Созмони Авфи Байналхалқӣ (2009) Хушунат танҳо масъалаи оилавӣ нест
<http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR60/001/2009/en/59bb6e9b-727d-496b-b88d-1245a750d504/eur600012009en.pdf>

Адолати Ғайрирасмӣ дар Тоҷикистон (2012) гузориши Фонди Авруосиё
<http://equalbeforethelaw.org/library/informal-justice-tajikistan-role-informal-leaders-providing-and-preventing-access-justice>

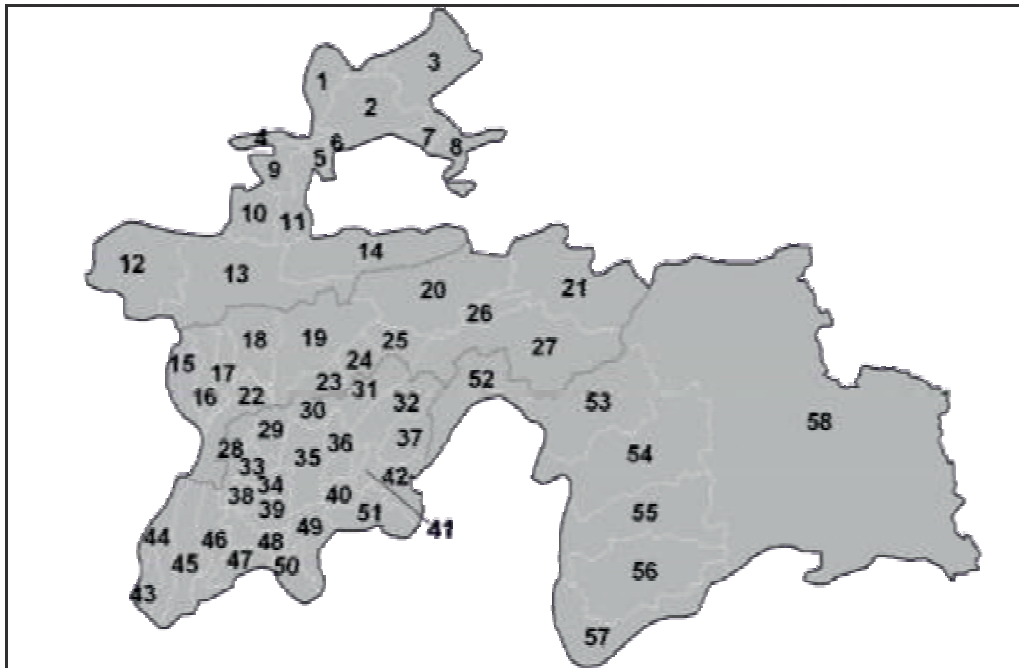
Хушунати оилавӣ дар Тоҷикистон аз тарафи ҳомиёни Ҳуқуқи Инсон
http://www.stopvaw.org/uploads/tajikistan_3_6_07_layout_-_final_mc.pdf

Арзёбии сиёсати Тоҷикистон оид ба масъаҳои ҷинсӣ (2009), Бозрикова Татяна
Маълумоти омории Маркази Бӯҳронӣ оиди хушунатӣ нсбати ҷинси муҳолиф (2010) аз тарафи Бозрикова Татяна

Маълумоти омории Маркази Бӯҳронӣ оиди хушунатӣ нсбати ҷинси муҳолиф (2011) аз тарафи Бозрикова Татяна

Хизматрасониҳои иҷтимоии дастрас дар тамоми Тоҷикистон www.land.kiev.ua/opm/

Макони гузандаи тадқиқот

Манбаъ: http://en.wikipedia.org/wiki/Districts_of_Tajikistan

Манбаъ: <http://geology.com/world/tajikistan-satellite-image.shtml>